

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Qvintum

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Capvt XV. Clemens III.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74544](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74544)

S.

Festum Beati Matthiae juxta consuetudinem ecclesiasticam^a vigilia eatenus praecedat, ut nec pro bissexto, nec quolibet alio modo inter se, & solennitatem aliam diem admittat. In qua utique, nisi vigilia venerit in^b Dominica die, jejunium celebratur. Ipsum autem festum, si fiat in praesente die, vel in sequenti, qui duo quasi pro uno reputantur, nullus error, sed Ecclesiae consuetudo teneatur.

NOTÆ.

^a *Vigilia.* De qua egi in cap. 1 de observ. jejun.
^b *Dominica.* Quo die jejunari non potest, ut probavi in d. c. 1. cap. 3. de observ. jejun.

COMMENTARIUM.

I. PRO hujus textus expositione sciendum est, annum naturalem juxta Astronomicam investigationem dividi in menses, dies, horas, puncta, momenta, uncias, & atamos: constat verò naturalis annus, qui secundum diversos diversa principia habuit, ut tradunt Joannes de Sacrobosco in *computo ecclesiastico, tit. de anno solari.* Covarr. *libr. 4. var. c. 18. n. 4.* (qui & solaris dicitur, eo quod spatium temporis sit, quo sol circumiens totum Zodiacum motu proprio regressitur ad idem punctum, à quo digressus fuit) 365. diebus, & unius diei quadrante Achilles Tacius c. 19. ibi: *Annus solis appellatur ab eodem signo ad idem redeuntis conversio in 365. diebus & exigua insuper parte.* Plato in *Timaeo*, Censorinus de *die natali* c. 22. Cicero de *natura Deorum*, Plutarchus in *Numa*, Galen. ad *lib. 1. Hippocratis*, idest sex horis, quæ confusionis vitandæ gratiâ integræ supponuntur, cum revera naturalis cursus solis eas integras, & completas non absumat, auctore Sacrobosco *ubi supra*. Ex hoc autem sex horarum spatium quoniam difficile erat eas cuilibet anno continuare, singulis quadrienniis dies integer collectus, & insertus fuit: quod instituisse Imperatorem Cajum Jul. Cæsarem constat ex Suetonio in *eo*, c. 40. Solino in *Polihistor.* c. 3. Plutarch. in *Numa*, & in *Cæsare*, Censorino de *die nat.* c. 20. Macrobi. *lib. 5. Saturn.* c. 13. & probant Alciatus in *l. cum bissextus. de V. S.* Bened. Egidius in *leg. Titia*, 3. p. n. 3. ff. de *condit. & demonstr.* Itaq; ubi quadrantes diem faciebant, quod contingit quarto quoque anno, hic dies intercalabatur, idest interserebatur, & cum praecedenti confundebatur, ut ejus ratio non haberetur. Quæ intercalatio hodie servatur ex ritu Apostolico, & ex constitutione Gregor. XIII. Pont. Max. de *ordin. tempor.* quæ est 74. in ordine *tom. 2. Bullarii Magni*. Intercalatio autem fiebat ex constitutione Cæsaris circa festum terminalium, nempe die 24. Mensis Februarii, ut prodit Macrobius d. c. 13. qui dies 24. computatione latina ita denotatur. *6. Kalendas Martias*. Cum ergò additius dies cum illo 24. confunderetur, ita computabant veteres, cum annus bissextilis erat. *bissextio Kalen. Mart.* ex quo bissexti appellatio fluxit postin-

tercalationem Julii Cæsaris, ut colligitur ex Macrobio, & Censorino *ubi proxime*. At verò ante Jul. Cæsarem, cum annus constaret ex statuto Numæ 354. diebus, quatuordecim integri dies intercalabantur ad finem mensis Februarii, & ita eveniebat, ut cuncti hi dies cum ultimo pro eodem die supputarentur, nec numerum augerent; tunc verò non dicebatur bissextum, sed mensis intercalaris, duplici ratione. Prima, quia non fiebat intercalatio in sexto die ante Kalend. Martias, sed in posteriori die Februarii. Secunda, quia non unus dies cum alio intercalabatur, qui efficiunt binarium numerum, sed aliquando 14. aliquando plures, itaque bissexti appellatio fluxit à computatione Jul. Cæsaris, nec ab antiquioribus Consultis cognita fuit. Quæ latius prosequuntur Budæus in *notis prioribus ad Pandect. in l. 3. §. minor. ff. de minor.* Rufinus *lib. 4. antiquit. c. 11.* Ant. Clarus Silvius ad *l. Regias. c. 5.* Cujac. in *l. in usucapionibus. ff. de usucap.* Albert. Gentil. de *var. tempor. appell. c. 4.* Carranza de *partu*, c. 12. §. 5. à *princ. Egid. Boss. tom. 1. oper. moral. tit. 2.* §. 25. ex quo principio explicandi sunt textus in *l. cum heres 4. §. Stichus ff. de statu lib. l. 1. itaq; vers. estimatio ff. ad l. Aquil. l. cum bissextum 98. l. anniculus 134. ff. de V. S. l. 2. ff. de divers. temp. l. in usucapionibus. ff. de usucap.* quas perdoctè illustrat D. Joseph. de Retes in *prætermis. ad tit. de usucap.*

Ex supra traditis apparet verus sensus præsentis textus; nam cum dies S. Matthiae dicata sit 24. mensis Februarii, quæ sivit Carnotensis Episcopus ab Alexandro, cum in anno bissextili in ea die intercalatio fiat, qua in die esset jejunandum? Et respondit Alexander III. die 23. jejunandum esse, non 24. sive 6. Kalen. Martii, quia illa dies festiva est, nec propter bissextum mutatur. De ipso etiam festo celebrando consuluit Episcopus Alexandrum, quoniam videlicet die celebrandum esset, sexto, an bissexto, an utroque, quia hi duo dies pro uno computantur, & in utroque sistitur in una eademque litera Kalendarii, & nihil de solenni computatione immutatur, ut notatur in Martyrologio Romano. Et responderet Alexander, sublato omni computationis errore, posse celebrari alterutro, & his duobus diebus, quia pro uno reputantur; sed in hoc piæ Ecclesiarum consuetudini standum esse. Ecclesia Hispana semper celebrat festum hoc die 24. forsitan Ecclesia Italiae his temporibus illud celebrat, ut hodie celebrat, die 25. quando annus est bissextilis. Unde manarunt versus, quos adducit Glossa in præsentis.

CAPVT XV.

Clemens III.

In iis, quæ in se ambiguitatem continent, ad Sed. Apost. ex debito recursus habetur, ad quam reverà, tanquam matrem, & caput omnium Ecclesiarum, majores, & difficiliore quæstiones ab antiquis Patribus constitutum est, & moribus utentium rectè approbatum, usquequaque conferri debere. Innotuit siquidem Apostolarum nostro, quod cum de controversia, quæ inter Magi strum Matth. & conversos Hospitalis sancti

sancti Simpliciani super eodem hospitali haberetur in presentia V. fratris nostri O. Archiepiscopi Mediolanensi concertatio verteretur, ipse Archiepiscopus post cognitionem causae in prolotione sententiae his verbis non fuit ulus, ut secundum jus civile diceret: Talem partem condemno, & talem absolvo; sed pronunciavit ita: Statuo, & praecipio, ne de cetero, & reliqua: & infra, ut expressim continetur in instrumento. Quoniam igitur, sicut ex relatione dilectorum filiorum nostrorum Chorinth. tit. S. Laurentii in Lucina, & Joan. sanctae Priscae Presbyteror. Cardinalium didicimus, quos ad hoc concessimus auditores, super hoc fuit in prolotione sententiae dubitatum: Nos attendentes, quod hoc verbum Statuo, secundum legem rem perfectam significat, & cum effectu, non verbo tenus accipitur: item secundum Gregorium, quod praecipitur, imperatur, & quod imperatur, necesse est fieri; & aliquando si non fiat, poenam habet: considerantes nihilominus, quod juxta eundem Gregorium, non debet aliquis verba considerare, sed voluntatem, & intentionem, quia intentio non debet verbis deservire, sed verba intentioni; interpretatur in presenti articulo, & de fratrum nostrorum consilio, procuratoribus utriusque partis praesentibus, diffinimus, quod praefati Archiepiscopi verba tali forma prolata perpetuo valiturae sententiae obtineant firmitatem. Nos itaque sententiam ipsam, licet appellationis obstaculo hucusque fuerit impedita, praesenti pagina, cessante appellatione confirmamus, & hujus scripti patrocinio communitus, statuentes, & auctoritate Ap. praecipientes, ut ipsius hospitalis praefati fratres Abbati, ejusque successoribus obediant in perpetuum, tanquam Praelatis illis, & Dominis, sicut ipse Archiepiscopus praecipit.

NOTA.

1. ^a Clemens III. Ita legitur in secunda collectione sub hoc tit. cap. unio. & fuisse textum finalem illius collectionis notavit Albericus Gentili. de libris juris canonici. fol. 8.
b Gregorium. In cap. quod praecipitur 14. q. 2.

COMMENTARIUM.

2. Certum est, sententiam non aliter finem controversiae imponere, quam si iudex pronuntiando absolverit, vel condemnaverit rem, alioquin sententia diffinitiva nullius momenti est, l. 3. Cod. de sent. & interl. cap. ei qui 41. §. diffinitiva 2. quest. 6. Hac de causa olim non aliter concipiebatur sententia, quam per verbum condemnandi, aut absolvendis, cum acceptis tabellis, iudex qui de causa cognoscebat, si absoluturus erat, litteram A, in urnam mittebat; si vero condemnare intendebat, litteram C, ut jam probavi in cap. de muliere, de sponsal. Sed postquam tabellae sententiarum in deluetudinem abierunt, etiam sententiae concipi ceperunt non ex formula, sed liberè, prout judicantibus melius visum fuit, & quibus verbis commodius exprimerent verum iudicium suum; & ita non sunt necessaria verba absolvo, & condemno, sed sufficienti aequipollentia, quibus sopiatur lis, & omnino a iurgio discendatur. l. Pomponius 13. §. recepit, l. quale 19. §. 1. ff. de recep. l. in sententiis 59 in princip. §. 1. ff. de re judic. unde infertur, valere sententiam, si iudex dixerit, Semium nummos debere; licet non dixerit, Eumque condemno ut solvat, l. si Praetor 75. ff. de judic. vel si dixerit, quantum ei debes reddere, l. qui tamen 21. §. Pomponius. ff. de arbitr. vel servum in causa rehibitionis esse, l. quaro 58. ff. de adilit. edict. vel rem alicujus esse, l. Pomponius 40. §. sed §. bis. ff. de procurat. l. si inter me 15. ff. de except. rei judic. l. ult. ff. de hered. instit. vel non probasti, aut calumniatus es, l. 1. §. quorum. ff. ad Turpil. vel si cum praecessisset certa praefinitio summam petita; iudex pronuntiaverit. Solve quod debes; l. quod petitum, juncta

D.D. Gonzal. in Decretal. Tom. V.

l. quid tantum 21. §. Pomponius. ff. de arbitr. l. in sententiis 59. §. 1. ff. de re judic. vel si dixerit. Restitue illi, quod in codicillis, vel in testamento accepit, l. ait Praetor. §. 1. ff. de re judic. vel si pronunciavit nullam iniuriam Lucium Titium a Gaio Seio passum fuisse, l. Lucius 21. ff. de his qui not. infam. vel injuriam aliquam fecisse, l. Decuriones, C. ex quibus caus. infam. irrogetur; vel falsum testamentum non esse, l. nec tale 24. ff. ad leg. Corn. de falsis; vel non posse amplius de falso testamento agi, l. cum Titia 18. ff. de accusat. vel si utatur verbo, staturo, ut in presenti specie, vel verbo, videtur, ut in l. quid tamen 21. §. 1. ff. de arbitr. l. 3. ff. de bis, qua in testam. delent. l. Divi 27. §. ult. ff. de lib. cans. l. cum quidam 26. ff. de iure fisci, l. 1. §. queri potest. ff. ad Turpil. c. de cetero, de re judic. Probavi in apparatu ad haec commentaria; immo si iudex pronunciet absolvendum aliquem esse, vel condemnandum, licet non adjecterit, illumque condemno, vel absolvo, tamen optimo jure sententia tenet, ut deducitur ex lege Emiliae 38. ff. de minoribus, ibi: Quia tamen lex commissoria displicebat ei, pronuntiavit in integrum restituendam. Et probatur ex validissima ratione; nam illa verba, condemnandum pronuncio, non significant sequi postea debere condemnationem ab alio iudice faciendam, sed talia esse merita processus, ut reus debeat condemnari. quam opinionem tenuerunt antiquiores cum Glossa, quos refert Grassus in l. 1. num. 19. ff. de re judic. Sarmiento lib. 1. select. in c. 14. nu. 2. Olvaldus lib. 27. Donel. c. 2. littera E. quamvis contrariam sententiam defendant plures classici apud eundem Sarmientum ubi proxime, Marant. in specul. tit. de sent. 6. part. num. 15. & 125. Vantius de nullit. ex defectu processus, num. 91. qui audent asserere, plures sententias nullas declaratas fuisse ob praedictum defectum: quare forsitan hodierna praxis observat, ut in sententiis addatur: Fallo que le debo condenar, y condeno. Quasi non sufficerent prius, nisi posteriora quoque sequerentur. Quaecunque enim verba significantia condemnationem, vel absolutionem, sufficienti ad valorem sententiae, ut ex praesenti textu constat, & ex §. curare, ubi Iaso. Instit. de act. l. 2. §. 1. ubi Greg. gl. 8. tit. 22. p. 3. Latius

Ggg 2

profes-

prosequuntur Duar. in l. sententiis 59 ff. de rejudic. Donel. & Osualdus ubi supra, Treutl. volum. 2. select. disp. 23. thes. lit. A. Richardus in manud. in pralud. §. 2. num. 17. Marienzo in dialog. relat. 3. part.

ex cap. 36. Azevedo in l. 10. tit. 37. lib. 4. Recopil. unde apparet recte in presenti Clementem docuisse sententiam prolatam per verbum statim, validam fuisse.

CAPUT XVI.

Idem Patriarchæ^a Gradenfi.

Olim tibi scripsisse recolimus, ut si dil. f. Archipresbyter, & Canonici Paduani, quibus super hoc scripta nostra direximus, dil. f. M. G. Canonico Paduano præbendam, quæ tantum residentibus de communi confertur, sicut uni ex aliis de communibus proventibus, & ^b manualia beneficia, omni dilatione postposita non conferrent, tu eos ad id appellatione cessante compelleres. Verum quia, sicut nostro Apostolatu referatur, quidam mandatum nostrum interpretari aliter, quam deceat, moluntur, cum beneficia principalia sint interpretanda largissimè: volentes à mandato nostro dubietatem auferre, non quæstionis scrupulum reservare, ut quæ mandamus, diligentius & liberius exequaris, nostrum tibi in eo aperiendum duximus intellectum. Videlicet quod præbendam, quæ tantum residentibus in victu, & vestitu de communi confertur, ipsi Mag. G. plenè, sicut uni ex aliis residentibus, injunximus conferendam. Quocirca f. t. per A. f. m. quat. in negotio ipso malitiosam interpretationem aliquam non attendens, sic quod de præfato Magistro tibi præcipimus, sublato cujuscunque appellationis obstaculo, exequi studeas diligenter.

NOTÆ.

^a **G**radensi.] Ita etiam legitur in tertia collectione. *sub tit. de rescript. c. 7. de Gradenfi Patriarchæ in cap. ex literis, de offic. deleg. cap. antiqua, de privil.*

^b **Manualia.**] Id est distributiones quotidianas, ut in *cap. unic. de cleric. non resid. lib. 6.* & probavi in *cap. licet, de præbend.* Sed tunc obstat illa non levis difficultas; nam quod potest concedi privilegio, potest induci consuetudine, & e contra, *cap. duo. de offic. Ordin. cap. super quibusdam, §. præterea de P. S. junctis larè traditis à Felino in cap. accedentes, à n. 6. de prescrip. Covar. lib. 1. variar. cap. 10. num. 14.* Sed consuetudine introduci non potest, ut absens, & non residens in propria Ecclesia, lucretur distributiones quotidianas, *d. cap. unico, de cleric. non resid.* igitur nec privilegio concedi potest absenti jus percipiendi distributiones. Cui difficultati succumbens Probus in *d. cap. unic. num. 1. vers. Ex quibus,* docet Summum Pontificem non posse dispensare cum absente à propria Ecclesia, ut percipiat distributiones quotidianas, quia talis dispensatio, utpote contra naturam ipsarum distributionum, repugnantiam includeret, juxta textum in *cap. cum ad monasterium, de statu monac.* Verum hæc sententia facile refellitur, siquidem hujusmodi distributiones non sortiuntur prædictam naturam, ex jure divino, aut naturali; sed tantum ex Ecclesiæ constitutione, ut probavi in *cap. cum omnes, de consit. quo casu plenissimam habet Pontifex dispensandi facultatem, cap. proposui, de concess. præbend.* Vnde concessum legimus à Paulo III. & Pio V. Inquisitoribus hæreticæ pravitatis, eorum ministris, & commissariis, ut non solum fructus suarum præbendarum, verum & distributiones quotidianas, dum rebus fidei inserviunt, percipiant, ut referunt, & explicant Rojas de *privil. Inquisit. n. 420.* Spino in *speculogloss. 3. princ. p. n. 78.* Barboia ad *Concil. Trident. sess. 24. de reform. c. 12. & de canonicis. §. dignit. cap. Solorzanos tom. 2. de jure Indiar. lib. 3. cap. 24. n. 78.* Villaroel *tom. 1. regim. Eccl. g. 5. art. 5.* Azor, Ca-

stropalao, Garcia, & Lothar. quos refert Thomas Hurtado p. 1. de *resid. resol. 3. per. cor.* Idemque Auditoribus Sacræ Rotæ concessum esse à Clemente VII. refert Barboia ad *Trident. d. n. 48.* Quare omisâ prædictâ sententiâ, ut difficultati satisfaciamus dicendum est, principium illud, videlicet parem vim habere privilegii, & consuetudinem, procedere data æqualitate rationis; in præfenti vero casu magnam adesse differentiam rationem, quia scilicet quando privilegium conceditur contra naturam alicujus actus à lege instituti, quædam cognitio lolet præcedere, quæ ad id faciendum inducat, *cap. requirunt, vers. Nisi rigor, l. 9. 7.* quæ manifestè cessat in consuetudine contra naturam actus, ac proinde non decebat hanc vim consuetudini deferre, prout in aliis multis denegata est, ut in *cap. Messana, de elect. cap. clerici, de judic.* In quibus tamen casibus licitum est privilegium, exponit glossa communiter recepta in *cap. Imperium 10. dist. cap. præter 26. verbo Dnabus, 32. dist.*

COMMENTARIUM.

Cum Innocentius III. mandasset Capitulo Paduano, ut magistro G. præbendam, & manualia (quæ tantum residentibus dari solebant) conferrent, ipsi malitiosè gratiam ipsam interpretantes, assererent se non teneri mandatum adimplere, quia ipse Magister non residebat, & in ipso rescripto expressè cavebatur, ut illi præbendam conferrent, quæ uni ex residentibus assignari solebat. Et cum consultus fuisset Innocent. pro explanatione ipsius gratiæ rescribit, quod cum beneficium Principis latissimè sit interpretandum, dicto Magistro præbenda quæ tantum residentibus in victu, & vestitu assignatur, erat conferenda: ex qua decretali sequens communiter deducitur assertio: *Beneficium Principis latissimè est interpretandum.* Probant textus in *c. si quem, §. prevaricator, q. 3. c. frater 16. q. 1. c. de auctor. §. usu pal. cap. cum dilecti, de donat. c. ex parte, de decimis. cap. qui a circa, de privil. cap. si quem, §. notandum 2. quest. 3. cap. visis 16. quest. 2. c. pastoralis, de donat. l. beneficium ff. de cons.*